अध्याय ७: कार्यनयन कि त्रास? कानून लागू कि डर देखाउने अभ्यास?

यो चित्रले तीनवटा कुरा एकैचोटि देखाउँछ:

१. एउटै प्रहरी, दुई व्यवहार -

- *एउटा — कानून अनुसार काम गर्ने*
- *अर्को — डर देखाएर नियन्त्रण गर्ने*

२. नागरिकको प्रतिक्रिया

- *कार्यनयनमा — सुरक्षित, आत्मविश्वासी*
- *त्रासमा — डराएको, मौन*

३. अन्तिम परिणाम

- कार्यनयन = न्याय र विश्वास
- त्रास = डर र असन्तोष

  जहाँ उद्यमलाई शंकाको नजरले हेरिन्छ, त्यहाँ विकास डरको छायाँमा हुन्छ।

ल कुरा सुरु गरौं

हामी सानो हुँदा सिक्यौं–

· "प्रहरी सुरक्षा दिन्छ।"

· "कानून लागू गर्न प्रहरी हुन्छ।"

तर आज एउटा गम्भीर प्रश्न उठ्छ–

· के प्रहरी वास्तवमै कानून लागू गरिरहेको छ?

· कि केवल डर देखाएर नियन्त्रण गरिरहेको छ?

कानूनको नाममा हुने सबै कार्य न्यायपूर्ण हुँदैन।
कहिलेकाहीँ "Enforcement" कार्यनयनको नाममा "Intimidation" तर्साउने भइरहेको हुन्छ।

कार्यनयन र त्रासमा भिन्नता

Enforcement (कानून लागू गर्नु) भनेको–

- नियम सबैका लागि समान रूपमा लागू हुनु
- प्रक्रिया (due process) पालन गर्नु
- प्रमाण र विधिमा आधारित निर्णय गर्नु
- नागरिकलाई सुरक्षा दिनु

Intimidation (डर देखाउनु) भनेको—

- चयनात्मक रूपमा कानून प्रयोग गर्नु
- आवाज उठाउनेलाई दबाब दिनु
- प्रक्रिया बिना कारबाही गर्नु
- शक्ति प्रदर्शन गर्नु

देख्दा दुवै "कानूनी कार्य" जस्तै लाग्न सक्छ
तर प्रभावमा आकाश–जमिनको फरक हुन्छ

एउटा सरल वास्तविकता

जब प्रहरी आउँछ—

कार्यनयनमा:

- नागरिकले भन्छ — "ठीक छ, कानून लागू हुँदैछ"
- प्रक्रिया स्पष्ट हुन्छ
- डर होइन, भरोसा पैदा हुन्छ

त्रासमा:

- नागरिकले भन्छ — "के गल्ती भयो?"

- अस्पष्टता हुन्छ
- डर, तनाव र अन्याय महसुस हुन्छ

नेपालजस्तो सन्दर्भमा समस्या कहाँ छ?

हामीले देखेका केही सामान्य दृश्यहरू—

- साना व्यवसायमा अचानक छापा
- कागज नहेरी सामान जफत
- बहस गर्न खोज्दा धम्की
- "माथिबाट आदेश छ" भन्ने जवाफ

तर त्यही समयमा—

- ठूला व्यवसायमा समय दिइन्छ
- प्रक्रिया लचिलो हुन्छ
- सम्बन्ध अनुसार व्यवहार फरक हुन्छ

यसले के देखाउँछ?

- कानून होइन, शक्ति लागू भइरहेको छ
- न्याय होइन, डर व्यवस्थापन भइरहेको छ

मनोवैज्ञानिक प्रभाव

त्रासले समाजमा के गर्छ?

- नागरिक चुप लाग्छ
- प्रश्न सोध्न डराउँछ
- अन्यायलाई सामान्य मान्न थाल्छ
- भ्रष्टाचारलाई "सिस्टम" भन्छ

अन्ततः—

- कानूनप्रति सम्मान हराउँछ
- तर डर बाँकी रहन्छ

यो खतरनाक अवस्था हो
जहाँ नागरिक "आज्ञाकारी" हुन्छ
तर "विश्वासी" हुँदैन

कार्यनयन किन त्रास बन्छ?

केही मुख्य कारणहरू—

- जवाफदेहिता (Accountability) को कमी
- शक्ति केन्द्रित संरचना
- प्रशिक्षणमा नैतिकताको कमी
- राजनीतिक हस्तक्षेप
- नागरिकको कमजोर आवाज

जब प्रणालीमा चेक र ब्यालेन्स हुँदैन—
त्यसले कार्यनयनलाई त्रासमा बदल्छ

हामीले सोध्नै पर्ने प्रश्न—

- हामी कानूनको राज्यमा छौँ?
  - कि डरको राज्यमा?

यदि नागरिकले प्रहरी देख्दा—

- सुरक्षित महसुस गर्छ भने → त्यो कार्यनय हो
  - डराउँछ भने → त्यो त्रास वा भय हो

निष्कर्ष

कानून लागू गर्नु आवश्यक छ।
तर—

- कानून लागू गर्ने शैली
  - प्रक्रिया
  - उद्देश्य

यी सबैले निर्धारण गर्छ—त्यो न्याय हो कि अन्याय

अर्को अध्यायतर्फ

जब कार्यनयन नै प्रश्नमा पर्छ—

*अर्को ठूलो प्रश्न उठ्छ—**प्रहरीले प्रयोग गर्ने बल (force) कति उचित छ?***

अध्याय ८: बल प्रयोगको नैतिकता — सुरक्षा कि दमन?

यो सामग्रीले कानून कार्यान्वयन र त्रास बीचको सूक्ष्म तर महत्वपूर्ण भिन्नतालाई केलाउँछ।
कानून कार्यान्वयन (Enforcement)
त्रास वा डर (Intimidation)
RULE
• नियम सबैका लागि समान हुनु, उचित प्रक्रिया (Due Process) पालन गर्नु र प्रमाणमा आधारित हुनु।
• चयनात्मक रूपमा कानून प्रयोग गर्नु, आवाज उठाउनेलाई दवाव दिनु र शक्ति प्रदर्शन गर्नु।
• प्रहरीको व्यवहार: कार्यान्वयनमा प्रक्रिया स्पष्ट हुन्छ।
• प्रहरीको व्यवहार: त्रासमा "माथिबाट आदेश छ" भन्दै प्रक्रिया मिचिन्छ।
• नागरिकमा पर्ने प्रभाव: कार्यान्वयनले नागरिकमा भरोसा र न्यायको अनुभूति गराउँछ।
• नागरिकमा पर्ने प्रभाव: त्रासले डर र असन्तोष फैलाउँछ, र राज्यप्रति विश्वास नष्ट गर्छ।
नागरिकमा पर्ने प्रभाव र परिणाम
• सुरक्षा बनाम सन्त्रास (Safety vs. Terror) कार्यान्वयनले नागरिकमा भरोसा र न्यायको अनुभूति गराउँछ, जबकि त्रासले डर र असन्तोष फैलाउँछ।
• आज्ञाकारी तर विश्वासी होइन (Obedient but not Faithful) त्रासले नागरिकलाई चुप त लगाउँछ, तर राज्य र कानूनप्रति उनीहरूको विश्वास पूर्ण रूपमा नष्ट गर्छ।
• कार्यान्वयन कार्यान्वयनले नागरिकमा भरोसा र न्यायको अनुभूति गराउँछ।
• विभेदकारी व्यवहार साना व्यवसायमा छापा मार्ने तर ठूलालाई समय दिने प्रवृतिले कानून होइन शक्ति लागू भएको देखाउँछ।
SHOP
कानून कार्यान्वयन त्रासमा बदलिने मुख्य कारणहरू
मुख्य कारणहरू
प्रभाव
जवाफदेहिता (Accountability) को कमी
शक्ति दुरुपयोगमा वृद्धि
राजनीतिक हस्तक्षेप
विभेदकारी कानून कार्यान्वयन
शक्ति केन्द्रित संरचना
नागरिकको आवाज कमजोर हुनु

अध्याय ७ सन्दर्भ सामाग्रीहरू

Foucault, Michel. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Pantheon Books, 1977.

Fuller, Lon L. *The Morality of Law*. New Haven: Yale University Press, 1969.

National Human Rights Commission Nepal. *Annual Report*. Kathmandu: NHRC Nepal.

Raz, Joseph. "The Rule of Law and Its Virtue." In *The Authority of Law*. Oxford: Clarendon Press, 1979.

World Justice Project. *Rule of Law Index*. Washington, DC: World Justice Project.

World Bank. *World Development Report 2017: Governance and the Law*. Washington, DC: World Bank, 2017.